

ҮЕНИНҢ МАҢЫ-БИЛЕ

Оңу беш чыл дооступ турар. Совет кижилер эртен беш чылдың түнелерин үнүрүшкөн, торон Коммунисттик партиянын чыгыш адымын чыгарып, төлөпчү уткуурун белектенген турар. Хову-Аксы суурунун аймак-ишчилери оңу беш чылды чыдап, таларгай чедикшилерин дооступ турар. № 18 шик-чыл-тымын боюнуң, холушак салдыгым, хаб-забодунун коллективтери беш чылдың планын даалгалаары хуусаа бетинде күүсеткен. Суурда кол бузурга болуп «Тыва кобальт» комбинат беш чыл программаны доостурун кырында келген. Социал хөгжүдө болгон чонун чагай чорун бедилеринге хамаарыштыр улус депутаттарынын Хову-Аксы суур Советинин куускомунун даргазы А. Иванов мындаар чугаалап турар:

— Беш муң ажыг чурттагыч Хову-Аксы суурунун ажыгы чондарынын социал-культура-амырал байдал-дарын экижидеринче угулган айтырларын шиктирлээр-инте сөөлү үедө алаан ажалдар кылдыган. Бо беш чылда чурттагу тудуу кал-барган. Аңаа 1.448 муң ру-бль капитал салымшынын кирген. Чурттага тудуунун капитал болгон үрмөк септегизинге 300 муң рубль-ди шиктедип алган. Бир эвес беш чыл мурунда суурга 253 аг-буле ниг суг-биле хандырган турган болза, ам оларын саны 458 четкен, газыг платтар 371 турган-дын 1000 чедип турар. Ам-гы үедө 250 аг-буле электро-платтарым.

Съездинен чедир үедө социал-культура объекти-леринге 971 муң рубльди шик-теген, 140 орунук, эштер бассейниг урулар саагын ажаллаа кирген. Ол-ла чылдарда школа назым чедир урулар албан чедир-леринде орунур 390 саныг турган, 620-де келген. Ынчангаш урулар садарынч талаш-биле айтыр бистинде бедилериндеген.

Чал «Ташкый» универмаг, ажда-агы бараанарынч болгон номнар магазинери, анык тускай эртемниглер чурттаар шиктин чурттага бажыны ажаллаа кирген. Чонун амырлар ханды-рылгын экижидеринче чун-нар-бажыны, харылаа сал-бырын, библиотекарны эде тургузулаан.

Оруктар, тротуарлар сеп-тээринге алаан ажалдар кыл-дыган. Чуге 1980 чылда бе-зини, арга, чаа суурларын арамыга орукту, Ленин ку-дунузу асфальтылаан. Ол бүгүгө 100 муң ажыг рубльди чарыдаан.

Эмч дузазы чедирери чыл саагыда экижип олар. Хову-Аксынын эмнегези амгы үе-нин дериг-херекселдери-биле чепсегеттинген. Бо чылдарда чуге калык камгаламыга 2 млн. ажыг рубльди ажал-лаан.

Суурунун ажыгы чонунун чагай чорунун деңгээл чылды чыде бедил олар. Үр үедө эдилер бараанарын эл-биз-биле салып турар. Ам 150 ажыг аг-буле хуузуна авто-машиналарым. Магазинери-нин делгүрлеринде оңук те-левизорлар, аар эртектер ма-гнитофоннар чытпас болу бер-ген. 1980 чылда киж санын-га онаштыр бараан саарыл-газы 1100 рубль ажил турар.

ЧУРУКТА: Н. С. РАКИТИНА.

СЕТКИЛИНДЕН БЕРДИНГЕН

— Бо кижинин холдары кайгамчык ийин: салаалары мөң-мөң, кобальтыг Хову-Аксынын доостураан сорунгалыг тирттыр алган шыкшак, кар-дурен оңук. Мындай шык-шалыг холдар турда, он ээ-ди күчүлүг машинаны башка-рып, мактага төлөтпүт-даа болбайн жанчар!

Чугаа болза Көшкен Тежит-тин дугайында чоруп турар. Хову-Аксынын транспорт пе-гинде чазык-чагай шырайыг, тураа-сынын, туга — мөс-хире бодун ишин К. Тежитти шупту таным, хүндүлээр. Ол боду чалазы киж. Ажылыг сеткилинден бердинген бол-ган, Көшкен Олай-оолович Тежит оңу беш чылдын му-накчыларын одурууда кир-ген.

Сеткилинге таарымкан мер-гежя шикти алдыра, кижя бүзүрү агы-агы орук-биле келер. Салган сорунгалыг че-дер дүңдө, амыкш шиктир-аарын хоонер беин дажм хемини дүңдүгө, дег, шыкыл-чаан ниг күзөл-чүтүлгө моон-дак болуп шыдавын баар. К. Тежиттин чаш чылдары, өске бүгү үе-чегерешкилеры ыш-каш, депингелити чээрби чыл чылдын машина-техниказы-биле сырып холбайган. Чо-гум-на ол чүл оң келер үе-нин тодараткан.

Көшкеннин ала-деп агро-номга ооренип ала-деп сүлөп турбуге, ол чалазы бедил дүн күзөлдү өскөртүп. Хан-амкыла халас барган. Ол

ӨӨРҮШКҮНҮ ИЛЕРЕДИП...

Тудуугу дая сөс хой уткалыг: тудар, тургузар, өскө-тир, чаартыр даян шыкшак оон-даа өскө. Чангайжымды тугууган чаа бедик бажыларын тудуп берип, совет кижилерин амырлар-чурттагаларын чартырып — чар-гаараа, өөрүшкү, аас-кешип.

Оңу беш чылда Тываанын оңук металлургиянын баштайгыч — үстүрүгү Хову-Аксы аразында үзү-бес харылаагы үш кезек суурлардан тургустунган социалист хөгжүйжүгү апарган. Ол бүгүгө Тыва АССР-нин алдарыг тудуугу бригадир А. Гаухов өскү улу-хуузы кирип турарларын бирээни. Ам аңаа сөс:

— Ийи он чыл ажыг үедө холум-биле тудуп, кылчыл келгенин бөгүгү Хову-Аксы-нын хай талагын адырларын-че синиккеним тудум, тур-гузуучу, чогадыкчы табийи шикти ээлденте мези-биле эгин кожа турупкыш, соруу кылчылкан ажаллап турар кижилерин сеткил-сатгынын чагайын, коллективтерини бижиг пайырларын магадп-замнас-тыр мен. Амгы хүнере-де күп-ажылы коллектив бу-рузунда оңу беш чылдын доо-стук чыккын сөөлү айдын планын даалгалаары хуусаа-рылаа күүсөдүр чээрби ады-гы партияг сыезиге бугу-ругачи эки көрүзүлгөдүр жүрүжүр, он ажиттынар хүнүгө рапорттар эрге дээш чарып калбарган.

Кулумчуга-лаа чорутурга, үстүрүгү бугуруда, дабан-ор-ганизация-даа черлеринге бажыга, «Партиянын планна-рын—амырларга», «Арамы-ка намыс-даа дооступ турар-лар чокка», «СЭКП-нин XXVI съездинин төлөтпүт үткүзү» дээш сөстөргө дозуп-палак-тар хову-аксыжыларын хей-адын улам көдүрүп турар. Ол дээрге мен болзарымга, бугу-де совет улус-биле бир дөмөй, бистин суурун чур-такчыларын сөзү, чүткүзү болгон алдары-дыр.

Съезд муруну чарынын күш-ажы-лы ээлденте тургустун хову-аксыжыларын бижиг шик-тир, бедиктен хүдээгези-даа ол.

Бистин быгдангыг туду-гужулар СЭКП-нин XXV съез-динин шиктирлерин амыр-ларга боттадылар дээш сые-зиге сыезиге чедир үенин иштинде күженишкениг ажаллап келген. Күш-ажылы-

ЧОНГА БАРААЛГАДЫР ДЭЭШ

Тываанын өнүгү металлур-гиянын баштайгы улу-г бу-дурга чери — «Тыва ко-бальт» комбинаттын ажылыг чондарын амырлар-чурт-талгазы чыл келген тудум-на улам экижип кел чыдар. Оңу тодаргай көрүзүгү бистин Хо-ву-Аксы суурда доостушак са-дыг черинин бараан саарыл-газы болуп. Үрмөктөп салар бараан саарылгазы оңу беш чылда амыс көдүзүгү. Оңу түнелде оңу беш чылдыг түрмөктөп сазар бараан сая-рылаагы планын баста-хуусаадап эрге, бо чылдын ноябрь 20-ге чедир күүсөдүр бис.

Садилар, бригадалар бол-гон түр-түс салдыжылар-даа аразыга социалисттиг чарыш-тын кол негеден бараан саарылгазын көдүзүлгөдүр ажалдыг културалыг бедил-дер бооп турар. Чарыштын мурунку одуруу Валентина Семеновна Гребенкинаны уаурткамын бригада, а ол ишкеш № 1, 4 болгон 9 ма-газинер ээлдип. Бо коллек-тивтер боттарынын беш чыл планын баала-ла хуусаадап эрге, октябрь айда-ла, күүсө-дүр бис.

Бисте боттарынын хууда беш чылдын күүсөдүр сазыг ажаллаагылар баа хей. Олар оңу беш чылда чуге планын даалгалаары ажыг күүсөдүр эвес, хары баа ажалдыг културалыг боттарынын профессионал мергезилин бедилер баа чедип алганыр. Ол бүгү со-циалисттиг чарыштын түнел-дерин үнүрүдө барыла-лар чугула күлүлдер бооп ту-рар. Людмила Антонова Бойкова, Тамара Ильинична Просолова, Казыр Сарыя, Ве-ра Ивановна Ющенко болгон өскөдөр-даа хууда беш чыл планларын Улук Октябрьдин 63 чылдын бугурун-де күүсөдүр бис, бо хүнереде 1981 чылдын баштайгы эа-нын үлүңдө ажаллап турар-лар. Олар боттарынын арга-дуржулазы өскө эл-өөрүгө, ылаңгыа аныктарга ха-рам чок дамчыдык берип, ният чедикшигине үнүгү-лүлү кирип турарлар.

Бистин холушак салды-мыстын бараан саарылгазы-нын хемчээли тоску беш чыл-дын түнелдерин күп бугу-ругачи эки көрүзүлгөдүр жүрүжүр, он ажиттынар хүнүгө рапорттар эрге дээш чарып калбарган.

МУРНАКЧЫЛАРГА СӨС

Тыва АССР-нин алдарыг дагмызы, партиянын обла-сти конференциянын делегаты А. ШАДРИН:

— Хову-Аксыга 1964 жыл-дан бээр ажаллап келдим. Ча-амы чыдарынын комби-наттын ажал-тер-биле холбай, ам-даа дээс чеге-де ажаллаагышкан те-лээр мен. Ажал бижиг-ни калгастар димчириле шы. Күш-ажылыг Кызыл Тук ор-денниг ийи дагыр эдилекчи-ли болдум. Чарактын шаңы-лында өөрүг четтирбешкан, сеткили ханымдан ажал-чык профессионал чоргоар-ныр мен. Өг-буле хөгжүйжү-ри шупту дажылар. Влади-мир ажылындагы уаасток на-чарыгында чедир өскөн, дээ-ди эртемниг ижнер. Оон би-чизли Сергей 10 класс доос-каа, бистин-биле кады ажы-лап турар.

Рудникте коммунист А. Ге-ращенко, В. Митусов ала-челлери даа ажаллаагышкан на-рым берсе байдалдарында кымчы-даа мурунче кырбай, беш чыл планын хуусаа бе-тинде күүсөткен.

Хову-Аксынын № 6 аш-чем магазининин садыгызы Н. САВЫЛ:

— Улуг, биче кижилер-биле элтиг чугаалажык, оң сые-зиге тааржыр барааным са-дары кимчи-ла беен эвес. Ки-жи бүзүрүгү аажы-чагы, не-гелдези сөгүм-сөгү. Оңу оңу беш чылдын эзелден-не со-дыжылап киргеним үеден бээр хүч-бүрү амырларга көрүп келдим. Ынчангаш садыкы-биле чонун аразында та-рылаа эдилек-ээлде болуру чугаажык.

А 6 магазинде 5 кижя бри-гада болуп алгаш, ажаллап турар бис. Ам он биче беш чылдын үлүңдө кириштер чонга бараан болуп, партия-нын XXV съездине уткуй-тур алган хуусаа-дегизини күүсөдүр турар бис. Бо чыл-дын ноябрь айда 43 муң рубльди барааным садил сай-гарар турган, ону 105 хуу күүсөдүр бис, а декабрь айдын планын даалгазы баа кү-сөдүрүгү кырында келген.

Септеге-механиктиг цехтин төнары Р. ХАСАНОВ:

— Оңу беш чыл планын Улуг Октябрьдин байырла-мын бугурун күүсөткеним дугайында рапорттаа мен. Элчеге даалгазын урудуу 30-50 хуу ажыгы турганым аңаа ийлаагы баарын чуга-лаккай-дыр мен. Эш-өөрүгү кириген чагыларым айткан хуусаа-дегизинде кылчыл берип турар мен.

Съездинен съезд чедир үенин иштинде амырларым-да утгудурбас улуг болуу-нук болгон. Төргөн Коммуни-сттик партиянын хүдээгезинге кирип алдым. Баа ол шыкшак бугу-шылдиги Лександровка болгон анык токарлар сля-дунга киржир, эргени менэ-тынмыканы кады ажаллап ту-рар эштеринин талашында менэ көрүскөн иделгидин.

Гидрометаллургия цегинин ажылыны Ч. НАМАЖАП:

— Александр Улаков-биле чангыс ээлденте ажаллап тур-бис. Бистер кадыг турган чугура дээрбедиз, дараазында кечке дамчыдыл чорудар бис. Машиктин урутка чок ажал-лаагышкан, чедир кычан, бугу ээлденте чангыс аял хей-лишкенигден ишти көрүзүгү-вус хамааржыр. Биске келген руда бирин кадын элтип, чугу-ра шиктирлп үрмөктөлгөн, суге-биле катат гидрометаллур-гия цегинин ажылынын чоруптар. Шахта 9-10 тонна руда дээрбедиз үлүгүстү доктаамак ажыг күүсөдүр кел-дизиг.

Төргөн чурттуу экономиктиг күчү-шылдыг ам-даа улам бижылаарына үнелиг бай-лак кабалдыгын улаан бол-дур дээш съезд мурунун күш-ажылы ээлденте турп-каш, улам шүдүрүр ажаллап-бис. Бистер кадыг турган чугура дээрбедиз, дараазында кал.

Бөгүгү номерде Хову-Аксыдан бөлүк мате-риалдарын «Шынын» корреспондентилери Н. Ооржак, Д. Салчак, чурукчу С.Б. Уйукэжй бе-деткен.

Фотолары В. Кара-Салды.

СЪЕЗДИДЕН СЪЕЗД ЧЕДИР

СОНУУРГАЛЫН

Школа... Кайгачык үе. Кичи бүрүзүгө школага эрттирген чыгарымын дугайында, ону бижик-билетте өөртөкөн башкыларым дугайында сактымчылар үнелик болган бүгү кызында артып калар. Чүтө дээр-ге школа кичиге амыраларче орукту ажалдып бээр. Хову-Аксынын № 2 ортукма школынын директору Мария Семеновна Енушканын мында өөрдөгө-ки-жиздигелин ажалды дугайында чуугаалаан:

— Бүгү-де эки чүдү-уру-ларга! Бо денгичи чагыны бистин школын башкылар коллективин хү бүрүзү ажал-чорудулгазынгуа дуртутга бол-дурп келген. Онугу беш чылаа дээди билигиле башкыларын саны өскөн. Чүтө 1980 чылаа 10 анык башкылар немеккен. Бистинде 34 башкыны 26-ы—дээди эртемниг.

Татьяна Васильевна Васи-

ХОВУ-АКСЫ

ХАЙНЫКТЫРАР

өскөлөр-даа башкылар турар эртемнерини айы-биле соол-гу каш чылдарда ийи чыкты-лар чокка ажалдып, башкы-лазшыкпын, байлак арга-ме-тоданын кичээлдерге ажаллап келген.

Школячыларын профессио-налдыг улагыныкпын сай-ырдырыгын кичээлгеи куш-тедирген. Ынчангаш оларын амыралга белеткээрине чүг-ле эртемнер башкылары эвес, а хой-ниги органициалары чүтүтүл чегин ээлеп турары билдингир.

1980—1981 өөрдилге чы-лында баштайгы дооукчула-рымыс школа коллектив-биле байырлажып, амыралдын делгем орунун кырерлер. Оз

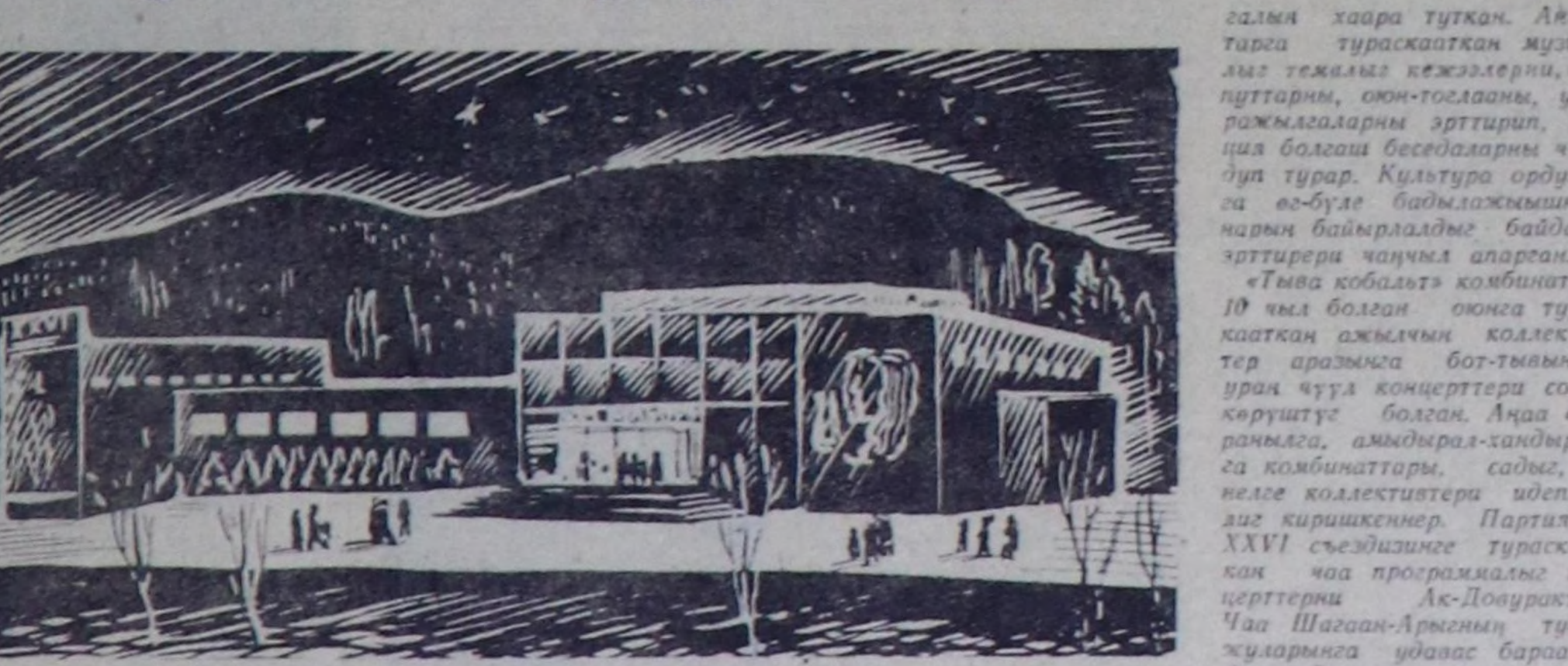

«Хүнчүгөстө» уруглар Хүнчү дашкаар агаарлаар. Чүтүтүл харым борбакташ. Салдыг кирей» кылып аарлар.

ЧУРУКТА: профилакторий-санаторийнч нинти хевир.

Уран чүүлдүн төвү

Хову-Аксынын «Металлур» Кызытара ордунда бот-ты-лыгыс уран чүүлдүн 11 бел-дүмү ажаллап турар. Ында чыг улустан 4, уруларныкы 7 болжум, «Эбелдөгөй», «Херел», «Эбелдөк шуну-раш», «Школячы чылдар» деп ыры-хөгжүм ансамблдери турустунган. Нитиза-бала 656 кичи бот-тыныгыс уран чүүл коллективинде хаара туттунган. Оз кышкы Кы-зытара ордунда 16-жы-бүрү жергежидан кижилеринден турустунган агитбригадада лаборант Раиса Ооржик, я-ли-сакта кижизидикчи Зоя Энге-Маадир, дажык Влади-мир Васильенко болжыс өскө-лөр-даа идекпейлак кижикчи-лерин санынга халааржыр.

ТУРАР ЧЕРИ ЧУРУМАЛДЫГ

Шаг шаанда элөөнлү-шыл-лаангыт чыккан он тайгын эрес-шудургу ажал-ни-биле оттурткан. Чаартыган чонун чалгынынанга чонун эзим адаа черге эмелге ужу-ду-залыг профилакторий-санато-рийин элөөн каш чылдар бу-рунгар ажаллап кингеш, ам ону културалыг дымта-нылганын база бир төвү кы-лып алган. Анда «Тыва ко-балы» комбинаттын ажал-чынылары болжыс өскө-даа черлерден келген аалчылар костуг үезин ажалгыт солун кылдыр эрттирген. Хову-Аксы суурун чок-кавызында ту-рар кайгачык чараш бойдус чурумалы-биле таныжар.

Профилакторийнч турар бажынынын шитиге кире бээр, чырык делгем өрөө-лөр сагыш-сеткидин чайгаар өөртүп келер. Ынчангаш эм-нелге кабинеттери чаа дерг-херекселдер-биле көрүштүт кылдыр берттинген.

Чонун кадыкшылазын, цытанылганын дээди баран болуп турар. Ынчалдыг би-чин коллективнч профилакто-рий-санаторийнч кол эмчиси Евгений Васильевич Казан-ский удуртуп турар. Тус чер-

де чурттан турар комбинат-тын ажалчыныры ажалла-вылаан, эңилерини сүмезин буугаар физикотерапия каби-нетинге шичилелерини эр-тирп, малга-биле чиледир өрөөлдерге барып кирип, ка-дын экижидип турар.

Профилакторийге дымта-нып барганыр 24 хонор. Орта чыл саанда ортумаа-биле 650 кичи дымтанып, путес-ка буугаар кээп турар. Ком-бинаттын ажалчынырынга хамаарыштыр путевкаларынч чөбрю хууу халас.

Бо коллективте ажаллап турар кижилерге өөрүкүзүп илсеретке чыгып өстөстөрн кыла хой кижилерден дымта-боор. Ордантор-эмчи Л. А. Трубина, эмчи сестриси Т. П. Попова-да болжыс өскө-лөр чаа профилакторий-санато-рийнч ажалгыткан хүнүндө бээр ажаллап турар. Ажал-нык аш-чөмчи кылып белет-кеп турар Галина Исаконна Баранова 30 чыл повас стажыг.

Ак халыктар аразында тут-тунгы профилакторий-санато-рийге аржыкан чонун агы-мы чылаа кайы-даа үезин-де үзүктөлбөс.

Ажылчынын
шулуу
ТАНДЫ
СЫНЫ

Ак-ык онугу дудусекти Аржылаанган, аниланган, Аржаан сугат сууктары амыралда келжы болган. Ынак чуртум—тыва черинч Ынак белли—Танды сыны. Чалгып, хөглөп ойнап чы-дар

Чалгыт деп көрүчүктүг, Чал-чаа чингир ногаан хилин

Чадым каан-дег, ээминердег Чараш чуртум—тыва чер-ни

Чавагазы—Танды сыны. Эабек тараа, ногаа шыпкан Эабегист, Межегейанг, Эртем биле шичип тыпкан Эртинелг, кобалытыг Хову-Аксы чараш суурун Хойлап алган Танды сыны.

С. БИЧЕ-ООЛ.

Редакцияның адреси

Тыва АССР-ниң Министрлер Чогулунинч Ном үндүрер чер, полиграфия

Кызыл, Шетиния-Кравченко куудучуу, бажып № 3, ТЕЛЕФОННАРЫ: харышсагалыг секретарийнч 2-23-55, секретарийнч 2-23-55, партияж кылдызынч 2-31-75, жалгара өлдүнч 2-23-54, кызыл ажал-агыт кылдызынч 2-21-47, улетүр кылдызынч 2-31-75, чагаа кылдызынч 2-41-27, информация кылдызынч 2-20-60, корректорларынч 2-27-41, бухгалтериянч

болжыс ном садынын талла-биле эргелелин типографиязы (Кызыл, Шетиния болжыс Кравченко куудучуу, бажып № 1)

СПОРТ & СПОРТ & СПОРТ & СПОРТ & СПОРТ & СПОРТ

КАЙЫЗЫ-ДАА ЧЕМПИОННААН

ЛА-ВАЛЛЕТА. (СЭТА-нын көрр). Бо чылдың ушкү Олим-пий оюннарынга — шыдыраа-чыларынч делегей маргылаа-зынга — совет ийи команда (эр) улустун болжыс херэ-жерининч) кайызы-даа бирин черин ээлээн.

Бо тилелелер кайызы-даа улуг үнелиг: эр улустун ко-мандазы ийи улаштыр ашты-рып келгеннинч сроджа база каттап эи бедик чадаа көдүр-үлген. «алдын» саннарын алдын көчүтүп нарын болжыс берге-ле болган.

Маргылаанын бүтү дургу-зулда совет команда венгр командалык дараазында өр-рун келген болжыс чамдык

үелерде сан карышкаа 2,5 бе-лини чедип турган. Совет гросс-мейстерлер венгр командалык чедип, ажал эртер күштүг, шы-ламык болжыс мактаваа ар-гамжык. Эи сөөлүгү беши са-гыда венгрлер мурун турган. Бирги черинч сазымч Карпо-виль дани мастер Якобсеннч оюну шичилелден. Якобсен кайым болурунга бүзүреланг ойнап турда, даштыннч көр-гө бөдүтү көштерин Карпов кылтылаш, улап алган! Ын-чангаш бистин команда биле

венгр команданын кайызы-даа 39 санынч апарган. Австри шыдыраа математик Бух-гольштун системанын буугаар санаашкындан совет коман-ды тилкээни дөп санаан.

Бистин шыдыраачы херэ-жериништин яны-бүрү маргыла-дааларга тилкел үнүп турга-нынга чапчыкан болжыс бис. Ол хиреде бо маргылаанын түкенинде бистин уругларын-ыме тилкелелги магалдылар сан чок турганы эдентип бол-ган. Чүтө чартык санынч ду-

казы-биле олар венгр коман-даны мурун үнген. Ушкү чер-ин элөөн полкы команда өө-рушкүчү карик чыкмы та-жырар-даа харык чок болган.

Төнү турар чылдың сөөлү олимпиаданын алдын лауреаттарынын аттары бо: Ав-толий Карпов, Лев Полугаев-ский, Ефим Геллер, Михаил Таль, Юрий Балашов, Гарри Каспаров, Майя Чибурдадзе, Нона Гаприндашвили, Нана Александряни болжыс Нана Посетлиани.

УЛУГ СПОРТ-БИЛЕ БАЙЫРЛАШКАН

Волейболга Тыва АССР-ниң бирги чери дээш маргылаа-ны түнел оюннары. Респу-блика маргылаанынга кириш-кен 17 командаларын дөгү болжыс үскөн турган. Ам ол ботуктеринч тилкелелери ол шилдик 4 командалар Чоюн-Хемчик районун, Ак-Доурактын, Хову-Аксынын болжыс. Кызылдын көдээ ажал-агыт техникумуну командадарын 1980 чылаа Тыва-нын чемпионну ат дээш бот-тоттарынын аразында ужура-лыг эгелзени ол.

Түнел оюннара кижикти турар командалар боттарынын ботуктеринч чыгыс-даа аш-тырышыкынга таарышпай келген. Оларын аразында көдээ ажал-агыт техникуму-нч сургууларын шунту оюн-нарын деп-дески ойнап, ала-зыг, кашпайгы, чараш ойнап, тактика болжыс техника тала-зы-биле бедик мергежилдин көрүкчүлөргө көргүскөн.

Оларын аразында ойнап тур-рарларда республиканын тооч-чун волейболдин Николай Ба-занонович Кузенинч билбес киж-жы көрүкчүлери аразында чок.

Бедик мергежилди, дооук-чуртун көдээ ажал-агыт тех-никумунга волейбол секциязынч оюну чылдарда доктамаал чорудуп келген. Оон белеткээ-оолдар чылдаа чылаа улам эи ойнап, арга-дуржулазын байып ойнап, эртер чылдаа эгелзени бо техникумунч сур-

гуудары Тыванын эи шымы-га кирип, команда талазы-биле ийгили черин ээлзени. Бо кылды Н. Кузенинч белет-кээни уругларынч шилдик командалыг республика чем-пиону деп бедик атты чаалап алган. А ам Николай Базано-вич оолдарын эи эки бедик шикнадыл черге апар чы-дары ол.

Ол бо удаада оюн бүрүзү кажангызындаа бедик ла-рыскалган, улуг сору-тук ойнап турган. Ындык болжызынч-даа аргамжык. Николай Базанонович эи ынак спорту-биле байырлажып, сөө-лүгү оюннарын төлөтүп ойнап кааш, ам шутт тренер ажы-лымынч кирер сорулганы бо-дун мурунда салган. А ам дээрзиде ол сургууларынч командалыг тренерленишкан, бо-дун ойнап турар. Ко-мандалык оолдары башкызы-нын бедик арга-дуржулазын багыт эвес шичээди алган деп чүе оюннар үезинде-ле илден болду. Оларын шунту-чу оюн үезинде дымзыг кат-тарын кылдырып, камгаланы-рынга, блок-даа салырыш-талызы-биле тренеринч оюн-нун стилнч кара чалгыс кыл-дыр өөртөп алганыр.

Ол ынак спорту-биле бай-ырлажып тур, ботунун тө-лөтүп салгакчыларын кижиз-дип кааш. Оон өөреникчи-лери — командалык капитаны Владимир Сая, Борис Серээ.

Алексей Ловсан болжыс Вя-чеслав Макал-оол олар болуп эрткен республика маргыла-анынч эи шымык волей-болстеринч санында кирген.

Ону беш чылдың дооукчу чылаада Тыванын эи шымык командалыг илсердир оюнга эртер чыгыс республика чем-пиону — Чоюн-Хемчик-биле көдээ ажал-агыт техникуму-нч командалары ужуражы бергенер. Түнел оюн чоруп турда, Н. Кузенинч агы-алгы үелерде кады ойнап во-ран эштер оюу лей-агыт кирип, бо спорту-биле эртер келген орун салгылар, боттары-нын аразында чуугаалажып олурулар.

Николай Кузенинч улуг спорте баштайгы бажымын 1957 чылаа Кызылдын № 2 школынынч 10-угу класкыга өөренип тургаш эгелзени. Ол чычан эки ойнаш, областнч зона маргылаанынга киржип шилдик командалык кирген. Анык спорту-биле ол дээр-ге ычаны улуг, спорт-чу чедикшинч болган. Ол уенин шымык волейбо-лстерин Алексей Кумак, Александр Тиртык-Кара, Кы-рлар Даржаа, Дмитрий Тал-нов, Алексей Оверов, Самба, Самба-Лондун, Телюш Ста-оол болжыс оон-даа өскө-лөр аны-агыт чылдарда Тыва-нын шилдик командалык чораш-нынч оюнга ойнап чораш-нынч оюн эртери сактып ол-дулар. Ол үеде Тыванын шил-дик командалык оюнга чы-гына кирери берге турган.

Чүтө дээрге минаа волей-бол спорту бистин респу-бликага эи-не массалыг, эи-не илсереткей турган.

Николай Базанонович шил-диктеринч шилдиктеринч санынча кирип, «23 чыл-дарынч тургузунда Тыванын шилдик командалык оюнга чы-гына ойнап келген. Ам ол сөөлүгү оюнун ойнап, коман-дын бирги черге үндүрер дээш бүтү күжүн, арга-дуржулазын ажаллап, тилкелге бурун-гаарлап олурган. Волей-бол шолдуге түнел ужура-жыла • чынг байдата эртип, нити сан 3:0 болуп, көдээ ажал-агыт техникуму-нч сургууларынч тилкелге-зы-биле дооулган.

Ол тилкелге Н. Кузенинч ийи дашкыр өөрүкүлүг бол-ган. Бирде, оон белеткээни командалы 1980 чылаа Тыванын чемпионну апарган, а ийде, ол бо-дун улуг спорту каан тура баша чемпион бооп арткаан. Маргылааа төнч соонда тил-келелери шичан, мактаан соонда республиканын спорт-чулары, көрүкчүлөр Николай Базанонович Кузенинч байыр келдирип, аныа турсаалажык-белеттеринч тилкел, оон дуга-йында дикна хой чыгыс өс-төрнч оон эштери, спортчулар, өөреникчилери чуугаалажып, Ынчангаш ам Н. Кузенинч ойна-нышкан тренерлэринч сок-салды, ам шутт чүтө тренер ажалымынч шилдиг. Ынчангаш оон тренер ажалыгыт улуг-улуг чедикшининч солунунч номчукуларынч мурунунч күзеп каалганыр.

В. ЧАДАМБА.

ЧУРУКТА: республика мар-гылаанынч түнел оюннарынч бирээни: Авторнун фотоу.

«ТЕН»

«Шынга» номчукчуларынч яны-бүрү темалыг чагаалары кээп турар. Оларынч иштинде шүгүмчү-лелдиг материалдар база хой болууда. Ынчан-гаш амыралда бар четпестерин чиди-биле сой-салап илсереткен материалдарынч моон сонгаар «Тен» деп рубриканын аалаанга парлар бис.

Тодаргай фактыларга даанып, ботугу четпестер-ни шыны-биле сойгалаан, чидиг тенгилештир ка-ла-нып турар материалдарынч бижип- анаа идекпейлг киржиринерин сүмеледивис, эргим номчукчу.

ШИМЧЕП ЧОРУУР ОТТАР

Карангылаан, суур уда-лаа. Ол-бо куудучуларда би-чин-бичин көк оттар шичеп чоругулар. Байла-чүе эон куруг хову болза, калчаараан чазыг бөрүлеринч карактары-нын оттары деп-даа болу-ла ийиан. А бо суурда чүү и-дыг оттар апарды? Кайы су-ру? Эрзин суурун кууду-чуларында холда фонарлар туткан ийи-бээр аргышкан кижилер-дир. Куудучуларда чыгылар баштарында лампа-лар чок. Ынчангаш кижилер хол фонарлар-биле бут базар черин чырыдып ап чо-руулары ол. А ол базала-монте чырыткы эвес. Фонар-нын батереларынч тыпты-ры берге.

Карангыны ажаллап, чу-дун урексээр ийи-чангыс дуржок кижилер бар. Карангы куудучуларга чурум үрээш-киниери база болууда. Ча-гы бажыда аамалар чүтө 4-5 кезек чере булуртун кы-зып тургулар.

Эрзин суурунч тудуг ба-жыныры улам ауп турар. Чаа куудучулар-даа немеш-лээн. Суурунч «сыдыстары» дээринч сыдыстарынч адал-тар чычан чырыг бээр болза, шичеп чоруду бичи-бинч көк оттар чайгаар чи-де бээр; чурттакчыларынч сеткини-даа чырыш дээр-дир ийин. Ону кынар харымла-нып, боданыр бээр.

А. ТАВА.

КУЛААН КЫЗЫП..

— Ачадарын, мээи база боттарыларынч хелтеринерин бажылаан, сумкалар канар, уругларым.

— А сен, ачазы, машинанын эртежики бедетке. Эртен эрте чоруттар бис.

Суурга машина-багалаттын шикээни эртежики дымире-ле унер. Элеп болганда Бай-Тал суурун куудучуларынч машинанынч, мотоциклдиг от-бүзүлөр чазыгартып орутке дооулуп бургуларды тутту-ла бээр. Хууда холелгил от-бүзүлөр район тевтине чунар-бажынаар дээш бо чылдын чартылаан бээр пак мынчаар чоруп келген.

Чунар-бажы ажалдаан, чылдагыны — сөөкөз дирек-цияны он олар дым-биле чалдырбан/Анаа көчегарлар чеже-даа солуккан. Оон ажал-даанынч дугайы сөөкөз дирекциянынга, көдээ совет куускумунга билингир. Мын-чалдаа олар куудактарын кыскап олутулган. Кыш сөөк дүшкен, ат болган!

Х. КАРА-ООЛ.

телевидение

ДЕКАБРЬ 11-ДЕ

БИРГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

8.00 — «Уе». Информастыг программа. 9.05 — Эртенги су-ла шичээшкн. 9.30 — «Зита биле Гитя». Уран-чечен филь-м. 1-ги серия. 10.40 — Мелдээр. 10.45—14.00 — Чапар. 14.00 — Мелдээр. 14.20 — Докумен-талдыг фильминч программасы. 15.30 — «Төрэн бойдус». 15.50 — М. Глинканыч погалдары. 16.20 — «Хогугу» старттар. 17.10 — «Индиянын уран чү-дү». 17.40 — «Миллионнарынч дегинч университетте». 18.15 — Ботунч делегейде.

КЫЗЫЛДАН

18.30 — 18.45 — Телемелдээр.

МОСКВАДАН

18.45 — «Кады ажалдажы-га». Тележурнал. 19.30 — «ТТ» фильм.

ИЙГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

18.30 — «Улустун аялгалары». КЫЗЫЛДАН

18.45 — Чарлаалар. 18.50 — «Кино жан-чоруктары ала-маныг». Киножурнал. 19.10 — «Төрэн чуртум дугайында ыр-лад тур мен». Фильм-концерт. 20.00 — 20.50 — «Борис Ба-бокин». Документалдыг фильм.

КЫЗЫЛДАН

18.30 — 18.45 — Телемелдээр.

МОСКВАДАН

18.45 — «Кады ажалдажы-га». Тележурнал. 19.30 — «ТТ» фильм.

агаар

Республикага болжыс Кы-зылга шокор булуттаар, чам-дык чертерге хар чаар. Сонгу-

Редатор В. С. ШАРАВИН.

Кызылдын хооперация сазы-мы сондан дараазында көдээ ажал-агыт продуктуларынч хү-лөөн ап турар: хаан ээди — кинограммасы 2 руб. 80 коп, инек ээди — 3 руб., тоолу (пазыра) ээди — 3 руб. Эйт дужаар чүтө-биле көрөтү

Кызылдын хооперация сазы-мы чарын турар. Керээ чарганаар тоналда 180 руб. өртектег комбикормунч сазын ап бээр.

Айтырар адреси: Кызыл хоорай, Мир куудучуу, 13.

Хойрайынч хооперация сазы-нын складте. Телефон 2-31-46.

ДЕКАБРЬ 11-ДЕ

«НАПЫРАЛ»: «Оттук-мын сазым алар дээш» 9.30, 11.30.

13.30, 16.40, 18.40 (узаткан), 21.00 шаттарда.

«ПИОНЕР»: «Күскү конга-ар» 9.50, 11.30, 13.00, 15.00, «Ур чурттанар» 16.40, 18.35, 20.30 (узаткан) шаттарда.

«ВОСТОК»: «Саян караан кырийнынч холгелзенинч» 15.00, 17.30, 20.10 шаттарда.

ЧАРПАЛ

Кызылдын хооперация сазы-мы сондан дараазында көдээ ажал-агыт продуктуларынч хү-лөөн ап турар: хаан ээди — кинограммасы 2 руб. 80 коп, инек ээди — 3 руб., тоолу (пазыра) ээди — 3 руб. Эйт дужаар чүтө-биле көрөтү

Кызылдын хооперация сазы-мы чарын турар. Керээ чарганаар тоналда 180 руб. өртектег комбикормунч сазын ап бээр.

Айтырар адреси: Кызыл хоорай, Мир куудучуу, 13.

Хойрайынч хооперация сазы-нын складте. Телефон 2-31-46.

Тыва 17866

Чыгар № 3174

СОЛУН НЕДГЛЯДА

6 КАТАП УНЕР

ТС—01835